

ANNALES OKULU YAKLAŞIMLARININ ÇAĞDAŞ SİYER YAZICILIĞINA UYGULANABİLİRLİĞİ ÜZERİNE

Feyza Betül KÖSE

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Ana Bilim Dalı,
feyzabetulkose@ksu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3249-4194>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 31/03/2023, **Accepted / Kabul Tarihi:** 18/05/2023

<https://doi.org/10.26791/sarkiat.1274998>

Annales Okulu Yaklaşımlarının Çağdaş Siyer Yazıcılığına Uygulanabilirliği Üzerine

Öz

XX. yüzyılın başlarında Fransa’da ortaya çıkan Annales Okulu, toplumu merkeze alan, disiplinlerarası bakış açısı ile tarihe bakan ve olay anlatısı yerine sorun odaklı tarih anlayışı üzerine bina edilen bir tarihçilik ortaya koymuştur. Annales, bu yeni yaklaşımıyla o döneme kadar tarih yazıcılığına egemen olan siyasî tarihe güçlü bir alternatif sunmuş ve onun hegemonyasını kırmayı başarmıştır. Mensupları arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte genel itibarıyla Annales Okulu’nun yaklaşımında tarih; coğrafi, kronolojik, toplumsal, ekonomik ve zihinsel çerçeveler üzerinden kurgulanır. Annales’in uygulama zemini bakımından değerlendirdiğimiz siyer yazıcılığı ise, klasikten günümüze hâkim yönelim olarak kahramanı merkeze alan kronolojik olay anlatısı üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte bu alanda yeni arayışlar göze çarpmakta, konu belirleme ve yazım usûllerinde değişime giden örneklerle rastlanmaktadır. Çağdaş siyer yazıcılığı, kaynak itibarıyla klasik dönemde telif edilen eserlere dayanmaktadır. Bu kaynaklarda bulunan meriviyâtın Annalesçi yaklaşımların uygulanmasına imkan tanıyıp tanımadığını belirlemede Annales prensiplerinin tespiti ve siyerin kaynaklarının bu prensipler açısından incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, siyerde konu ve sunuş bakımından yeni açılımların imkanını, Annales Okulu’nun yaklaşımları üzerinden irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Annales Okulu, Sosyal Tarih, Tarih Yazıcılığı, Anlatı.

On The Applicability Of The Approaches Of The Annales School To Contemporary Sirah Writing

Abstract

The Annales School, which emerged in France in the early twentieth century, put forward a historiography centered on society, looking at history from an interdisciplinary perspective and building on a problem-oriented understanding of history instead of an event narrative. With this new approach, Annales offered a strong alternative to political history, which had dominated historiography until then, and succeeded in breaking its hegemony. Although there are some differences among its members, in general, in the approach of the Annales School, history is constructed through geographical, chronological, social, economic and mental frameworks. The writing of sirah, which we evaluate in terms of the application ground of the Annales, is based on the chronological event narrative and centering on the hero as the dominant tendency from classical times to the present. Nevertheless, new searches in this field are noteworthy, and there are examples of changes in subject determination and writing methods. Contemporary sirah writing is based on the works compiled in the classical period as a source. In determining whether the narrations in these sources allow the application of Annalesist approaches, it is important to determine the Annales principles and to examine the sirah sources in terms of these principles. This study examines the possibility of new expansions in terms of subject and presentation in sirah through the approaches of the Annales School.

Keywords: Sirah, Annales School, Social History, Historiography, Narration.

Giriş

Ağırlıklı olarak kronolojik kurgu üzerinden olay anlatısına veya biyografik aktarıma dayanan siyer çalışmaları, çağdaş dönemde bu usûlden belirli ölçüde ayrılmaya başlamıştır. Özellikle son yıllarda Hz. Peygamber dönemi sosyal hayatına dair araştırmalarda artış gözlemlenmektedir. Bu da sosyal tarih içerikli siyerin bu alanda dünyada etkin tarih yazıcılığı ekollerinin yaklaşımlarına uygun bir şekilde ele alınıp alınamayacağı sorusunu gündeme taşımıştır. Sosyal tarih denilince, siyasî tarih ve olay anlatısını temel alan tarih yazıcılığında XX. yüzyılın başlarında kırılma sağlayan Annales Okulu akla gelmektedir. Bu makalenin çıkış noktası, okulun genel yaklaşımları ve ülkemiz siyer yazıcılığındaki sosyal tarih eğilimlerinin buluşma imkanını sorgulamaktır.

Çağdaş dönem siyer yazıcılığının ana kaynakları sadece klasik siyer telifâtından ibaret olmayıp bu eserlere ve Kur'ân-ı Kerîm'e ek olarak genel tarihler, şehir tarihleri; nesep, tabakât, terâcim, ricâl gibi biyografik müellefât ile hadis, tefsir, fıkıh ve edebiyat literatürü de ele alınan konunun özelliğine göre kaynak değeri taşımaktadır. Makalenin amacı klasik dönem siyer telifâtı başta olmak üzere bu literatürün, Annales yaklaşımlarının yeni siyer çalışmalarında uygulanabilirliği noktasında ne ölçüde veri sağlayabileceğinin araştırılmasıdır.

Annales Okulu, kuruluşundan itibaren başlıca üç farklı döneme ayrılabilir. Her bir dönem, biçimlenişi ve tarih yazımı prensipleri bakımından bir diğerinden ayrıldığı gibi, dönemlerde öne çıkan tarihçilerin kabullerinin de farklı olabildiği görülür. Bununla birlikte Annales'in genel prensip ve kabullerinden ve diğerlerini geride bırakarak bu harekete damgasını vurmuş görüşlerden bahsedebiliriz. Çalışmamızda bu tür görüşleri esas aldığımızı belirtmeliyiz.

1. Annalesçi Tarih Yazıcılığı

1929 yılında tarih yazıcılığına yeni bir boyut kazandırmak amacıyla Annales d'Histoire Économique et Sociale (Ekonomik ve Sosyal Tarih Yıllıkları) adıyla yayın hayatına başlayan derginin yazarlarının öncüleri oldukları Annales Okulu, tarih yazıcılığına konu, usûl ve yaklaşım yönünden yeni açılımlar sağlamıştır. Annales'in yeni ve farklı tarihçiliğini Burke,

“İlkin, olaylardan oluşan geleneksel anlatımın (narrative of events) yerini sorun odaklı bir analitik tarih alır. İkinci olarak, esasen siyasete odaklanan bir tarihin yerine insan faaliyetlerinin tamamına eğilen bir tarih geçer. Üçüncü olarak, sözünü ettiğim bu iki amacı gerçekleştirebilmek gayesiyle, öbür disiplinlerle -coğrafya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, dilbilim, antropoloji vb. iş birliği yapmaya önem verilir”

şeklinde aktarır.¹ Bu hareketin temel ayırıcı vasfı, tarih disiplini ile toplum bilimleri arasında güçlü bir etkileşim sağlayarak tarih anlatımında topluma dair bilimsel verileri dikkate alması ve bakış açısını geçmişin “toplum”u üzerine odaklamasıdır.

1.1. Temel Prensipler

Burke'nin ifade ettiği üzere Annales Okulu'nun temel prensipleri sorun odaklı tarih ve disiplinlerarasılıktır.

1.1.1. Sorun Odaklı Tarih

Sorun odaklı tarih, Annales'i tarihçilikte hâkim usûlden ayıran en önemli yaklaşımlardan ve kurucularından itibaren Annalesli tarihçilerin çalışmalarının esaslarından birini teşkil eder. Buna göre tarih, başta siyasî niteliktekiler olmak üzere olayların salt aktarımından vazgeçilerek inşa edilmelidir. Her tarihî inceleme, ilgili olduğu döneme dair bir veya birden fazla sorunu çözme ve soruya cevap bulma ekseninde ilerlemelidir. Hareketin kurucularından Febvre'nin 1942'de yayımlanan *The Problem of Unbelief in the Sixteenth Century: The Religion of Rabelais*² adlı kitabının, XVI. yüzyıldaki inançsızlık sorununu ismine taşıması, çalışmanın bu yüzyılda inançsızlık/ateizmin olmadığına dair yerleşik bir kanının doğru olup olmadığı şeklindeki bir soruna eğilme gayesiyle kaleme alındığını net bir şekilde göstermektedir. Bu yaklaşıma göre incelemelerin çıkış noktasının bir sorun olmasının yanında çalışmanın her aşamasında yeni sorunlar belirebilir ve tarihçi bunları tek tek çözümleyerek ve tarihî belgeler ışığında cevaplar üretmek yoluna devam etmelidir. Bloch'un:

1 Peter Burke, *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*, çev. Mehmet Küçük (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2006), 24.

2 Lucien Febvre, *The Problem of Unbelief in the Sixteenth Century: The Religion of Rabelais*, çev. Beatrice Gottlieb (Harvard: Harvard University Press, 1985).

“Bunlar şüphesiz hükümdarlık kaleleri olsa da, her zaman böyle olup olmadıklarını da merak etmek gerekir. Çünkü bu kalelerin krallar tarafından inşa edildiği ve ancak bir tür gasp edilmiş yetkiyle, ilk koruyucularının soyundan gelen feodal hanedanların eline geçtiği düşünülebilir. Bu hipotez çeşitli akademisyenler tarafından belirli eyaletler için ortaya atılmıştır ve Ile-de-France’daki feodalizmin tarihçisi tarafından incelenmesi gereken bir hipotezdir. Fakat bu hipotez gerçeklere uymakta mıdır?”

sorusu, çalışmasında ele aldığı sayısız sorulara örnek olabilecek niteliktedir.³ Annales Okulu’nun ikinci kuşağının neredeyse kendi adıyla anılmasını sağlayan Braudel’in, “Araştırmanın çerçevesi bölge değildir. Araştırmanın çerçevesini eğilinen sorun oluşturur”⁴ şeklindeki ifadesi, sorun odaklı tarih yaklaşımının ekolü şekillendiren unsur olmaya bu kuşakta da devam ettiğini göstermiştir.

Annales yaklaşımlarının siyer çalışmalarında uygulanabilirliği açısından sorun odaklılık, bu okulun temel prensiplerinden olması sebebiyle önem taşır. Siyerin bir dinin mübelliğinin hayatını esas alması nedeniyle klasik dönem müellifleri, ona Hz. Peygamber merkezli bakmışlar, bunun yanında kronolojik anlatımı benimsemişlerdir. Müelliflerin bu usûlleri, uzun dönemler tarih yazıcılığına hâkim olan kahraman merkezli kronolojik anlatım anlayışı ile de uyumludur. Bu yazım tarzı günümüze kadar korunarak gelmiş ve çağdaş dönemde de siyerler büyük ölçüde Hz. Peygamber ve onun etrafında cereyan eden hâdiseler üzerine yoğunlaşmıştır. Kronolojik biyografik yazım yerine konu eksikli siyer çalışmalarının Annales yaklaşımına uygun olarak inşâsı ve bu çalışmalarda sorun odaklı hareket edilmesi, dönemi anlamada yeni imkanlar sağlayacaktır. “İslâm’ın kabulünde akrabalık bağlarının rolü var mıdır?”, “Müşriklerin tepki ve direnmelerinde dinlerine bağlılık mı ekonomik ve sosyal endişeler mi etkili olmuştur?”, “Cihatla mükellef olmayan kadınların Resulullah ile birlikte savaşa katılmalarındaki etken nedir?” gibi örneklendirebileceğimiz sayısız soruya cevap arayışındaki sorun odaklı siyer araştırmaları, dönemin Arap toplumunu tanıma ve İslâm’ın tebliğ sürecini anlamaya önemli katkılar sunacaktır.

Siyeri, siyer yazıcılığına hâkim olan Hz. Peygamber’in biyografik bir incelemesi olarak kaleme alırken de Annales prensiplerine göre hareket edilebilme imkanı bulunmaktadır. Zira biyografiler, Annalesçi tarihçilerin tamamen mesafeli durdukları bir yazım türü değildir. Okulun kurucusu Lucien Febvre, Martin Luther’in biyografisini bir kitap çalışmasında kaleme almış ayrıca farklı biyografilere dair makaleler de yazmıştır. Bu çalışmaların klasik biyografi yazımından farkı, toplumun merkezdeki şahıs üzerindeki etkisine yoğunlaşmaları ve sorun odaklı tarihçiliğin bir yansıması olarak biyografileri sorunlar etrafında kurgulamalarıdır. Örneğin Febvre; Marguerite de Navarre ve François Rabelais’in biyografilerini ele aldığı incelemelerinde, “Eğitilmiş ve dindar bir prens olan Marguerite, nasıl olur da The Heptameron’u, bazıları son derece açık saçık olan bir öykü demetini kaleme alabilirdi; Rabelais inançlı biri miydi, yoksa inançsız mıydı?” gibi sorulara yanıtlar aramaktaydı. Annales’in ikinci kuşağında neredeyse göremediğimiz tarihsel biyografilere üçüncü kuşağında geri dönüş örnekleri verilmekle birlikte bu örnekler, ele alınan biyografi üzerinden bir sosyal grubun zihniyetini anlamaya yardımcı olabilecek türden ve yine sorun odaklıdır.⁵ Annales’in biyografi yazım usûlü ile Hz. Peygamber’in biyografisinin kaleme alınması, soru ve sorunların tespit edilerek onlara cevap arayışıyla araştırmanın yürütülmesi, salt olay aktarımı yerine zihinlerdeki meselelerin çözümüne yardımcı olacaktır ve siyerin kaynakları, bu tür bir biyografi yazımı için gereken verileri içermektedir.

1.1.2. Disiplinlerarasılık

Annales yaklaşımı; interdisipliner çalışmayı, çok yönlü bilgi sahibi olmayı ve bir konuya farklı disiplinlerin penceresinden bakabilmeyi, tarih incelemelerinde doğru sonuçlar elde edebilmenin önemli şartları olarak görür. Annales Okulu’nun başlangıç noktası kabul edilen derginin ilk sayısında tarihçilerden diğer sosyal bilimlerden öğrenebilecekleri üzerine odaklanmalarını istemeleri ve disiplinlerarasılığı özellikle vurgulamaları Annales kurucularının konuya dair yaklaşımını açıkça ortaya koyar.⁶ Ayrıca ilk sayıdan itibaren Editör Kurulu’nun tarih, ekonomi, coğrafya, sosyoloji gibi farklı alanların uzmanlarından oluşması, derginin kurucuları olan Febvre ve Bloch’un, tarihin disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmasına dair düşüncelerinin bir yansımasıydı.⁷ Annales’in disiplinlerarasılığa yaptığı vurgunun hedefi, tarihin alt bilim dallarına bölünmesini önlemek ve bu hareketin idealize ettiği bütüncül veya bütünleşmiş tarihe ulaşmaktır.

3 Marc Bloch, *Ile-de-France -The Country around Paris-*, çev. J. E. Anderson (New York: Routledge Publishing, 2015), 75.

4 Burke, *Annales Okulu*, 78.

5 Burke, *Annales Okulu*, 63, 153.

6 John Tosh, *Tarihin Peşinde*, çev. Özlem Arıkan (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997), 88.

7 Bk. Burke, *Annales Okulu*, 54.

Bütünlükten kasıt, tarihin tüm ayrıntılarını ortaya koymak değil, insan etkinliklerinin farklı alanları arasındaki ilişkileri incelemektir.⁸ Bu ise tarihinin araştırma alanına, o alanı ilgilendiren tüm disiplinlerin penceresinden bakmasını gerektiriyordu.⁹

Bloch, *The Ile-de-France – The Country around Paris*– adlı incelemesinde disiplinlerarası olma gerekliliğini, bir bölgenin tarihî bağlamında şöyle dile getirir:

“Bu tür eserleri yazan tarihçiler bazen acemidir. Yine de üstlendikleri görev muazzam bir bilgi çeşitliliği gerektiriyor. Bir coğrafyacı, hatta jeolog olmak gerekir, çünkü böyle bir kitap neredeyse her zaman köyün toprağının tanımıyla başlar. Eski köy tüzüklerini -maalesef olduğu gibi- yayınlanmamışlarsa hata yapmadan okuyabilmek için bir paleograf olmak gerekir. Bunları anlamak için feodal hukuk konusunda bilgili olmak gerekir; kilisenin doğru bir tanımını yapabilmek ve bazı durumlarda *Ile-de-France*’ın pek çok yerinde bulunabilen tarih öncesi kalıntılar hakkında hata yapmadığınızdan emin olmak için arkeolog olmak gerekir. Bir de Ancien Régime’in karmaşık idari mekanizması ve devrimci dönemin siyasi yaşamı var ki, her ikisini de anlamak önemli. Bahsedebileceğim daha pek çok husus var. Bu kadar geniş ve çeşitli bilgiye sahip olmak çok az insana nasip olur.”¹⁰

Bloch’un bölge tarihleri için sarf ettiği bu sözler, ona ve Annalesçi diğer tarihçilere göre tarihî incelemeye esas olan tüm konular için geçerlidir. Örneğin, Bloch, *Kralın Dokunuşu* adlı kitabında inanç psikolojisine dair bir tartışmaya yer vermişti ve Burke’ye göre bu, o güne kadar tarih kitaplarında rastlanması mümkün olmayan bir durumdu.¹¹

Braudel ise disiplinlerarası olmayı, farklı disiplinlerin izinden gitmek veya onlarla temasta olmak şeklinde görür ve bunun tarihe yeni bir vizyon sağlayacağını belirtir.¹²

Disiplinlerarasılığın siyer çalışmalarında tatbik edilmesi konusunda öncelikle incelenmesi gereken nokta, klasik siyer merviyâtının bu prensibe açıklığıdır: Siyer, merkeze aldığı şahsın kimliği nedeniyle sıradan bir biyografi değildir. Hz. Peygamber’in aynı zamanda dinin otoritesi (sünnet) ve hayatının dinin referanslarından biri olması sebebiyle müellifler, çok yönlü bir biyografi incelemesine girişmişlerdir. Bu bağlamda klasik siyer yazıcılığında sadece olayların aktarımı ile yetinen bir tarihçi değil, aynı zamanda İslâm öncesi dini inancı, Müslüman ve gayrimüslim toplumları, hukuki uygulamaları (zekat, nikah, savaş, ganimet, fey, hac, oruç vb) her yönüyle ele alan, mekanlara değinen, şiirle istişhad eden bir tarihçi profili karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla sosyoloji, psikoloji, coğrafya, iktisat gibi beşerî ilimlerin yanı sıra İslâm hukuku, hadis, tefsir gibi İslâmî ilimler başta olmak üzere disiplinlerarası bakış açısı, siyeri doğru anlamının âdeta bir şartı haline gelmiştir. Klasik dönemde telif edilen siyerlerin bu çok yönlü olma durumu, çağdaş siyer yazıcısının meselelere disiplinlerarası bakmasını sağlayacak çok sayıda veriye ulaşmasına olanak tanımaktadır. Öte yandan siyerin kaynakları arasında yer alan hadis, tefsir, edebiyat gibi farklı disiplinlere ait metinlerin incelenmesi, bu ilimlerin usûlüne de hâkimiyeti gerektirmektedir. Annalesçi fikirlerin uygulanması bağlamında siyer metinlerinde bu ilimlerin verilerini yüzeysel aktarmayı değil, Bloch’un ifade ettiği üzere onların bakış açıları ile siyeri ele almayı ve bu arada tarihçilikten ödün vermemeyi kast ettiğimizi belirtmeliyiz.

1.2. Tarihi İnşâ Çerçevesi

Tarihe bütüncül bakmak; ekonomik, sosyal, siyasî ve kültürel açılardan tarihi bir bütün olarak görmek, Annales Okulu’nun Febvre ile başlayıp Braudel ile devam eden ayırıcı özelliklerinden biridir.¹³ Bütüncül bakış, aynı zamanda ele alınan konunun çeşitli çerçeveler dâhilinde işlenmesini gerektirmiştir. Kuruluşundan günümüze Annales hareketinin seyrini dikkate aldığımızda bu çerçevelerin genel itibarıyla zaman, coğrafya, toplum, ekonomi ve zihniyet olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.1. Zamansal Çerçeve

Bir tarih metni inşâ ederken, nesnenin anlık görünümünü aktarmak Annales açısından yeterli değildir, esas olan bu nesnenin zamanın içerisinde konumlandırılmasıdır. Bloch’a göre diğer bilimlerden farklı olarak sadece bir ölçü birimi

8 Peter Burke, *Tarih ve Toplumsal Kuram*, çev. Ayşen Anadol (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000) Önsöz; Bryce Lyon, “Marc Bloch: Historian”, *French Historical Studies* 15/2 (1987), 200.

9 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 102.

10 Bloch, *Ile-de-France -The Country around Paris-*, 58.

11 Burke, *Annales Okulu*, 49.

12 Fernand Braudel, “History and the Social Sciences: The Longue Durée”, çev. Immanuel Wallerstein, *Review (Fernand Braudel Center)* 32/2 (2009), 173.

13 Burke, *Annales Okulu*, 28.

olan zaman, tarih söz konusu olduğunda fenomenlerin içerisinde yüzdüğü ve dolayısıyla fenomenlerin ancak kendisi ile idrak edilebileceği bir plazmadır. Fenomeni zaman içerisinde konumlandırmadan değer taşıyan bir bilgiye erişmek mümkün olmayacaktır.¹⁴ Bloch'un,

“... Hiçbir tarihçi Caesar'ın Galya'yı sekiz yılda fethettiğini ve Erfurt'un ortodoks çömezinden Wittemberg'li reformcunun doğması için Luther'e on beş yıl gerektiğini saptamakla yetinmez. Galya'nın fethini Avrupa toplumlarının geçirdiği değişimler içindeki doğru kronolojik yerine oturtmak onun için daha önemlidir; Frer Martin'inki gibi ruhsal bir krizin içerebileceği ezeli, ebedi yanları da asla inkar etmeden, bunun kahramanı olan insanın ve iklimi oluşturmuş uygarlığın kader eğrilerindeki anı doğru tespit etmedikçe bu olayı gereğince aktardığını düşünmez.”¹⁵

ifadeleri, tarihçilerin tarih inşâ ederken bir taraftan da olay ve olguların insanlık tarihindeki konumu ile ilgilenen tarih felsefesini¹⁶ de bu inşâyâ dâhil etmelerini salık vermektedir.

Annalesçi yaklaşımda zamansal çerçeve bahsinde bir diğer önemli konu, “zaman” algısındaki değişimdir. O döneme kadar tarihçiler arasında egemen olan çizgisel zaman anlayışı, iktisadî tarihin öne çıkmasıyla birlikte yerini farklı hızlarla değişim gösteren ve değişim hızı, özneler tarafından farklı idrak edilen zaman algısına bırakmıştır.¹⁷

Zamanın farklı hızlarla değişim göstermesi, Braudel'in Annales ve tüm tarih yazıcılığına en büyük katkılarından biridir. Ona göre coğrafi, toplumsal ve bireysel olarak türlere ayrılan zaman, birbirinden farklı özellik ve değişim hızına sahiptir. En yavaş olan, değişimin çok ağır seyrettiği ve bu nedenle insan hatta toplum hayatında algılanışı mümkün olmayan coğrafi zamandır. Toplumsal zaman; sistemlerin, devletlerin, medeniyetlerin zamanıdır. Buradaki zaman, coğrafi olanla kıyaslanması mümkün olmamakla birlikte yavaştır ancak değişimleri fark edilebilir. En hızlı olanı ise bireysel zamandır ve her türlü değişim bireyler tarafından ek bir çabaya ihtiyaç olmaksızın algılanabilir.

“Böylece, tarihin kat kat düzlemler halinde parçalanması noktasına gelmiş olduk. Veyahut bir başka ifadeyle, tarihin zamanı içinde bir coğrafi zaman, bir toplumsal zaman, bir de bireysel zaman ayırımına ulaştık”¹⁸ diyen Braudel'in ortaya koyduğu bu tasnifte tarih yazıcılığı için önemli olan toplumların tarihidir. Burada da kronolojik devamlılık esastır. Ani kırılmalar haricinde akış, yatay düzlemde seyretmektedir. Dolayısıyla bir tarihî incelemede kısa kesitler değil, uzun dönemler ve şekillendirici etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bunu ifade ettiği terim ise “long duree”, “uzun dönem/süre”dir.

Braudel, “en aldatıcı zaman dilimi” olarak nitelediği olay/kısa süreli zamanın, tarihçilerin değil vakanüvis ve gazetecilerin tercih ettikleri zaman dilimi olduğunu belirtir.¹⁹ Ona göre bu zamanı esas alan tarih; kısa, hızlı ve agresif olduğundan en ufak adımlar dahi burada büyük patlamalar olarak görülebilir ve bu bakımdan aldatıcıdır. Tarihçiler, bu tarih türünden sakınmalıdır.²⁰ Tarihçi, gerekli durumlarda kısa vadeyi onu kuşatan daha uzun süreler içine yerleştirmelidir ki bu, onun sürekliliğini veya mantıksallığını bir yapı içinde göstermek veya konjonktürlerin döngüsel hareketi boyunca olayın konumunu saptamak anlamına gelir.²¹

Kısa süreli zamanı esas almak, siyaset tarihçileri için uygun olsa da sosyal tarihin konularını ele alırken uzun dönemlere odaklanmak, tarihçiyi doğru yoruma götürecektir, zira bu meseleler ancak böylesi bir zaman diliminde şekillenmektedir.²²

Annales hareketinin uzun dönem/süre anlayışı, olay ve durumları kronolojik bütünlüğü içerisinde aktarması, klasik dönem müverrihlerinin siyer anlatımlarında gördüğümüz bir husustur. Siyerin Hz. Peygamber'den -bazıları mitolojik anlatımlar olmasına rağmen- asırlar öncesi ile tarihlendirilen hadiselerle yer vermesi, siyer müelliflerinin kronolojik bütünlük konusundaki hassasiyetlerini ortaya koyar. Bu çerçevede Cahiliye döneminin siyere giriş mahiyetinde değil, siyerin ana zaman dilimlerinden biri olarak görülüp aktarılması da önemlidir. Müellifler, sosyal hayatın bir değişim sürecinden geçtiği gerçeğini, değişimle birlikte kronolojik devamlılık ve bütünlüğü göz önünde bulundurmuşlardır.

14 Marc Bloch, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, çev. Ali Berkay (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 69.

15 Bloch, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, 70.

16 Enver Erdoğan, “Tarih Felsefesinin Genel Hatları ve Collingwood'un Tarih Düşüncesi”, *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 3/1 (2019), 71.

17 Bk. Vefa Saygın Öğütle, “Annales Tarihçilerinin Sosyo-Tarihsel Mekan ve Sosyotarihsel Zaman Kavrayışları: Eleştirel Bir Sosyolojik Analiz”, *Sosyoloji Dergisi*, (2013), 133.

18 Fernand Braudel, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2019), 1/28.

19 Braudel, “Longue Durée”, 175.

20 Braudel, *Akdeniz*, 1/27.

21 Ulysses Santamaria - Anne M. Bailey, “A Note on Braudel's Structure as Duration”, *History and Theory* 23/1 (1984), 81.

22 Braudel, “Longue Durée”, 175.

Klasik dönem siyer ve İslâm tarihi müellifleri, İslâm öncesi Hicâz toplumuna dair aktarımlarda, mümkün olduğunca tarafsız kalmaya, olanı olduğu gibi aktarmaya ve dolayısıyla Cahiliye ile Hz. Peygamber dönemlerini ele alırken tarihi kimliklerini korumaya dikkat etmiş, İslâm'ı yüceltme amacıyla geçmişe dair tahrife yönelmemişlerdir. Siyer ve diğer İslâmî ilimlerde Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemleri arasında kronolojik ve toplumsal devamlılık olmadığı, her iki zaman diliminin tamamen zıtlıklar içerdiği yönündeki anlayışa, XIX. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır.

Siyer telifâtının yanında edebiyat, nesep, tabakât, şehir tarihleri gibi siyerin diğer türlerdeki kaynakları da İslâm öncesi döneme ilişkin geniş malumat içermektedir. Mevcut klasik dönem telifâtının zamansal çerçeveyi oldukça geniş tutmuş olması, kaynak olarak bu metinleri kullanan çağdaş siyer yazıcılığının, Annales'in zamansal yaklaşımını uygulamasına, dolayısıyla araştırma nesnelere, olgu ve konuların geçmişteki izini sürmesine, onları geniş zaman dilimi içerisinde konumlandırmasına ve toplumsal değişimin ne ölçüde gerçekleştiğini izlemesine imkan sağlamaktadır.

1.2.2. Coğrafi Çerçeve

Coğrafya, Annalesçi yaklaşımda tarih yazıcılığının ana sütunlarından biridir. Febvre'den başlayarak kimi Annales tarihçileri tarihsel coğrafyayı, tarih incelemelerinin başlıca sahası olarak kabul ederken kimileri de farklı tarihi alanlara eğilmeye beraber onu ihmal etmemiş ve önemini teslim etmişlerdir. Braudel'in Akdeniz üzerine hazırladığı çalışmada toplumsal ve ekonomik tarihi aktarırken coğrafya üzerine yaptığı vurgu ve anlatımını Akdeniz'i merkeze alarak inşâ etmesi, tarihsel coğrafyayı Annales içerisinde zirveye taşımıştır. Annales Okulu'nda coğrafi özellikler ve unsurların kendi tarihlerinin olmasının yanı sıra tarihin bir parçasını teşkil ettikleri genel kabul görür. Bu unsur üzerinde durulurken, insan ve toplumun şekillenmesine, yapıp ettiklerine etkisi ve kültürün dizaynına sağladığı katkı incelemeye dâhil edilir.²³ Iggers, "Coğrafya, Annales tarih yazımının önemli bir kesimini oluşturur, ama bu coğrafya daima kültür ve fiziksel mekan arasındaki etkileşimin farkında olan bir 'beşeri coğrafya' olmuştur"²⁴ ifadeleriyle coğrafyanın Annales için hangi bağlamda önem taşıdığına değinmiştir. Bizatihi coğrafya ilminin ikincil amacının insanlara ve topluma ulaşmak olduğunu söyleyen Braudel ayrıca, "Coğrafya bana, bütünlüğü içinde, toplumun mekansal olarak incelenmesi ya da düşüncelerimi sonuçlarına götürecektir olursam, toplumun mekan aracılığıyla incelenmesi gibi görünüyor" demektedir.²⁵

Tabii coğrafyanın Annalesçi tarih yazımındaki yerinin bir uzantısı olarak insanların oluşturdukları coğrafi öğeler ve mekanlar da insan ve toplumla ilişkileri bakımından tarih yazımının nesnesi haline gelmiştir.²⁶

Annales'in "bütüncül veya bütünleşmiş tarih" ideali, coğrafyaların tarihleri söz konusu olduğunda zorunlu olarak sınırların daraltılması ve yerel tarihe odaklanması sonucunu doğurmuştur. Zira çok geniş coğrafyalara dair tüm kaynaklara hâkim olmak ve farklı temaları bütünleştirmenin gerekliliği, çoğu zaman tarihiyi aşmaktadır. Annales Okulu mensuplarının inşâ ettikleri coğrafya tarihlerinin, yerel ölçekte yoğunlaşmaları bu durumdan kaynaklanmaktadır.²⁷

Bir coğrafi bölgeyi ele alan tarihî incelemelerde genellikle bölgenin coğrafyasından sonra o bölgenin ekonomik, toplumsal ve zihinsel yapıları, bunların akabinde ise siyasî tutumlar ve bu mecrada zaman içerisinde görülen değişimlerin ele alınması, Annales Okulu'nun bu tür tarih çalışmalarındaki genel çalışma şeklini ifade eder. Okulun içerisinde zamanla bu yaklaşımda farklılıklar meydana gelmiş, yapı ve konjonktür şeklinde bölümlendirilebilecek bölge tarihlerine bir alternatif olarak bölgenin uzun dönem geçmişini kronolojik olarak ele alma şeklindeki bir yazım tarzı da gündeme gelmiştir. Kronolojiye göre düzenleme, salt olay aktarımı veya kuru bir tarih anlatımı anlamına gelmeyip bölge insanının eğilimlerini, zihniyet yapılarını, kültürel gelişmeleri içeren bir tarih yazıcılığı örneği sunmakta ve bu yönüyle Annales içerisinde değerlendirilmektedir.²⁸

Siyer açısından coğrafyanın araştırmalara dâhil edilmesi iki şekilde olabilmektedir. Bunlardan ilki siyere konu olan hâdiselerin geçtiği coğrafyaların tarihidir. Mekke, Medine, Taif gibi şehirlerin, Hicâz, Yemen gibi bölgelerin tarihlerine ilişkin çalışmaları bu bağlamda örnek verebiliriz. Diğerleri ise coğrafya ve mekanın; hâdiselerin, kültürün, zihniyetin ve olguların şekillenmesine yaptığı tesirin incelenmesi, mekan ile bu fenomenlerin ilişkilerinin tetkikidir. Bu son inşâ tarzının örneklerine nadiren rastlandığını, mevcut çalışmaların genellikle coğrafyaların tarihine odaklandıklarını görmekteyiz. Coğrafyanın şekillendirici etkisinin siyer çalışmalarında göz önünde bulundurulması, olgu ve olayları doğru anlamada büyük yararlılıklar sağlayacaktır. Mekke'nin kuraklığı, Medine'nin kısıtlı tarıma izin veren

23 Burke, *Annales Okulu*, 77.

24 Georg G. Iggers, *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*, çev. Ali Berktaş (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2006), 58.

25 Fernand Braudel, *On History*, çev. Sarah Matthews (Chicago: The University of Chicago Press, 1982), 115.

26 Ögütü, "Annales Tarihiçilerinin Sosyo-Tarihsel Mekan ve Sosyotarihsel Zaman Kavrayışları: Eleştirel Bir Sosyolojik Analiz", 131.

27 Ayrıntılı bilgi için bk., Tosh, *Tarihin Peşinde*, 102-103.

28 Bk. Burke, *Annales Okulu*, 110, 115.

bir bölge olması, aşırı sıcakların bireylere ve karar verme süreçlerine etkisi, iklimin kültür, örf ve âdetleri biçimlendirici tesiri dikkate alınmadan yapılan siyer çalışmalarından elde edilen sonuçların hakikate tekabül etme ihtimali yüksek olmayacaktır.

Gerek coğrafyanın şekillendirici etkisi gerekse tarihine dair incelemelerde, siyerin malzeme sorunu yaşamaması muhtemel değildir. Zira klasik dönem siyer müelliflerinin, hâdiseler bağlamında mekanlara ilişkin aktardıkları notlar derlenerek önemli verilere ulaşılması mümkündür. Aynı durum genel İslâm tarihi eserleri için de geçerlidir. Siyer çalışmalarında faydalanılan coğrafya kitapları ve şehir tarihleri de siyer coğrafyasına dair geniş malumat içermektedir.

1.2.3. Toplumsal Çerçeve

Annales'in iki kurucusunun doktora tezlerinin toplum tarihine yönelik olması, bu hareketin toplumsal çerçeveye bakışımı, öncesinden haber vermektedir. Febvre, 1911'de tamamladığı *Philippe II et la Franche Comte (II. Philippe ve France Comte)* bir bölge tarihi olmakla birlikte bölgenin toplumsal tarihine ışık tutuyordu.²⁹ Marc Bloch ise 1919 yılında *Rois et Serfs (Krallar ve Serfler)* başlıklı tez çalışmasında kraliyet arazisindeki serflerin özgürleştirilmesini incelerken bir toplumsal tarih çalışması sunuyordu.³⁰

Febvre, toplumsal boyuttan soyutlanmış tarih için, “Geriye kalan tarih, en iyi ihtimalle yüzeysel olayların yazılı bir kronolojik anlatımı, çoğunlukla da tesadüflerin ürünüydü. Tarih, tek kelimeyle, bir anlatıydı” diyerek toplumsal çerçeveden ele alınmanın tarih açısından hayatiyetini dile getiriyordu.³¹

Sosyal tarihi ismine taşıyan Annales dergisine dair 1930 yılındaki bir duyuruda “neredeyse kimsenin ayak basmadığı söylenebilecek toplumsal tarih topraklarında” ibaresi, derginin ortaya çıkış amacına açık vurgu yapıyordu.³² Febvre, toplumsal çerçevede, –aslında Durheim'in oldukça etkisinde kalarak “toplumsal” a ehemmiyet veren–³³ Bloch'dan bir ölçüde daha ısrarcı olmakla³⁴ birlikte her ikisinin bu husustaki yaklaşımı, Annales'in tüm kuşaklarında karşılık görmüş ve toplumsal çerçeve, tarih etütlerinde daima göz önünde bulundurulmuştur.

Marc Bloch, Avrupa'nın âdeta toplumsal coğrafyasını ortaya koyan *Feodal Toplum* adlı çalışmasında, insanları birbirlerine bağlı kılan ilişkileri, sınıflar ve teşekkülleri ile yönetim organizasyonlarını incelemiştir. Makro düzeyde toplumsal tarihe dair neredeyse dışarıda konu bırakmayan bu eser, ele aldığı konu başlıklarıyla ve metoduyla kendisinden sonraki toplumsal tarih çalışmalarını etkilemiştir.³⁵

Toplumların çeşitli açılardan karşılaştırılmaları, Bloch'dan başlayarak Braudel ve diğer Annales tarihçilerinde örneklerini gördüğümüz bir tarih yazımı türüdür. Bloch'un “Toward a Comparative History of European Societies” adlı çalışması, karşılaştırmalı toplumsal tarihin ilk örneklerindedir. Aynı zamanda Bloch, çalışmasında bu metodun uygulama esaslarından da söz etmekte, böylelikle usûl ve tatbikini aynı metinde sergilemektedir.³⁶ Zaman ve mekanları farklı veya yakın iki toplumun birbirleriyle karşılaştırıldığı bu araştırmalarda amaç, benzerlikler ve farklılıklardan yola çıkarak toplumu daha iyi anlamaktır.³⁷ Bloch, bu metotla yapılan tarih araştırmalarında çok önemli ince detaylara ulaşabileceğini ancak zorluğundan dolayı pek çok tarihçinin, daha araştırmasının başında bu metottan vazgeçtiklerini ifade etmektedir.³⁸

Toplumsal çerçeve bahsinde mutlaka değinmemiz gereken konu, Annales'in üzerinde önemle durduğu “yapı”dır. Yapıların uzun süreli tarihi, Annales'in toplumsal tarih anlayışının esasını oluşturmuştur. Üzerinde uzlaşmış bir tanımla bulunmayan “yapı” kavramına Braudel'in bakışı şöyledir:

29 George Huppert, “Lucien Febvre and Marc Bloch: The Creation of the Annales”, *The French Review* 55/4 (1982), 510.

30 Lyon, “Marc Bloch: Historian”, 198.

31 Lucien Febvre, “A New Kind of History”, çev. K. Folca, *A New Kind of History from Writings Lucien Febvre*, ed. Peter Burke (London: Routledge&Kegan Paul Publishing, 1973), 29.

32 Burke, *Annales Okulu*, 54.

33 Burke, *Annales Okulu*, 50.

34 Eugen Weber, “About Marc Bloch”, *The American Scholar* 51/1 (1982), 78.

35 Marc Bloch, *Feodal Toplum*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (Ankara: Savaş Yayınları, 1983).

36 Marc Bloch, “Toward a Comparative History of European Societies”, *Enterprise and Secular Change*, ed. Frederic C. Lane (Richard D. Irwin Publishing, 1953), 494-521.

37 A. Teyfur Erdoğdu, “Karşılaştırmalı Tarih Yöntemi ve Eleştirisi”, *İnsan ve Toplum* 11/4 (2021), 167.

38 Marc Bloch, “Toward a Comparative History of European Societies”, *Enterprise and Secular Change*, ed. Frederic C. Lane (Richard D. Irwin Publishing, 1953), 504.

“Biz tarihçiler için yapı kesinlikle bir topluluk, bir mimaridir, ama daha da ötesi, zamanın ancak yavaş yavaş aşındırabileceği, uzun süre devam eden bir gerçekliktir. Bazı yapılar, uzun ömürleri boyunca, nesillerin sonsuzluğunun sabit unsurları haline gelirler. Tarihe ipotek koyar, onu kısıtlar ve dolayısıyla akışını kontrol ederler.”³⁹

Toplumsal yapıları, kronolojiden bağımsız inceleyen sosyologların aksine Annalesçi tarihçiler, aile, toplumsal sınıflar, kültür, statü, demografi, hukuk gibi tüm toplumsal yapıların sabit ve değişmez olmadıklarını, yavaş da olsa değişime uğradıklarını ortaya koyan çalışmalara imza atmışlardır. Tarihçilerin bu kanaate varmalarında kuşkusuz, yapıları “uzun süre”li zamansal çerçeve dâhilinde incelemeleri etkiliydi. Zira Braudel’in üçlü zaman tasnifinde yapı, jeo-tarih ve kısa vadeli zamanın arasında kalan ve tarihçinin esas uğraşısı olması gereken zamansal çerçevede yer alıyordu.

Annales’in toplumsal ve kronolojik çerçeveye verdiği ehemmiyet, farklı yazım türlerinde bu çerçevenin ihmal edilmemesi hatta çözümlenmesinin amaçlanmasını netice vermiştir. Febvre’ün *The Problem of Unbelief in the Sixteenth Century: The Religion of Rabelais* çalışmasında belirttiği üzere monografik bir çalışma dahi, her ne kadar bir şahıs veya konu özelinde olsa da, onun üzerinden bir toplumu ve dönemin anlamını keşfetmek hedefine yönelik olmalıdır.⁴⁰

Klasik dönem siyer müelliflerinin, geçmişi henüz iki asrı bulmayan toplumsal tarih türünde eser telif etmeleri pek tabii ki söz konusu olmamış; onlar, diğer kişi ve hâdiselere, kahramanla olan ilişkileri bağlamında yer vermişlerdir. Tarihî değeri olduğu düşünülen hâdiseleri, kronolojik aktaran İslâm tarihi eserlerinde de sosyal tarih açısından durum bu minval üzeredir. Siyerin, doğaları gereği, rivâyetleri herhangi bir bağlama oturtma kaygısı bulunmayan, ortak konu/shahıs özelinde derlemekle yetinen diğer türdeki kaynakları, toplumsal tarih açısından klasik siyerlerden daha güçlü bir referans değeri taşımamaktadır. Bu durumda çağdaş siyer yazıcılığının, sosyal tarih çalışmalarında kaynak ve malzeme sorunları yaşaması tabiidir.

Ülkemiz siyer yazıcılığındaki geçmişi birkaç on yılı bulmamakla birlikte, Hz. Peygamber döneminin sosyal tarih açısından ele alınmasının; hâdiselerin arka planına nüfuz etmek, dönemin toplumunu tanımak, dolayısıyla nasların nüzul ve vürüd sebeplerini anlamak ve o toplumun model değerini belirlemedeki etkisi kabul edilmektedir. Sosyal tarihe son yıllardaki yönelim de bu kabulü göstermektedir.

Sosyal tarihin ne tanımı ne içeriği hakkında tarihçiler arasında bir uzlaşımın olduğu söylenebilir. Onu toplumu, fertlerinin birbirleriyle ilişkilerinin geçmişi yönünden inceleyen bir tarih türü olarak kabul etmek, daha kapsayıcı görünmektedir. Bu da alan ve konu bakımından içeriğini oldukça genişletecek; dil, kültür, aile, asabiyet, toplumsal sınıflar, demografi, hukuk, tarih bilinci veya tarih bilinçsizliği, sosyal yapılar, sosyal değişim ve daha birçok inceleme alanı, sosyal tarih içerisinde değerlendirilecektir.

Siyeri, sosyal tarih açısından ele alacak çalışmalar, bu konu çeşitliliğine sahip olmakla birlikte her bir konunun, niteliğine göre farklı kaynak türlerinden bilgi aktarması gerekmektedir. Örneğin VI ve VII. yüzyıllarda Hicâz’da doğum ritüelleri ile ilgili bir çalışma; siyer, hadis, edebiyat, tabakât gibi kaynak türlerine ihtiyaç duyarken; aynı zaman ve mekanda Arap toplumsal hayatında putların yerini konu edinecek bir çalışma için hadis literatürü neredeyse hiçbir şey söylemeyecektir.

İncelenecek konunun, kaynak eserlerde müstakil olarak bulunmaması, ilgili rivâyetlere farklı konu başlıklarında rastlanması, genellikle de bilgilerin satır aralarına serpiştirilmiş olması, dağınık haldeki malzemeyi geniş çaplı bir tarama ile bir araya getirmeyi gerektirmektedir. Bununla birlikte dönemin sosyal tarihine dair her konu, kaynak ve malzeme bakımından –sorun yaşamakla birlikte– yokluk çekmeyecektir.⁴¹ Bu durum, siyerin sosyal tarih açısından ele alınmasını mümkün kılmaktadır.

Nüfus hareketliliği gibi bazı başlıklarda kesin sonuçlara ulaşabilmek için, nicel yöntemlerin kullanılmasının lüzumu olmakla birlikte siyerin kaynaklarında buna imkan sağlayan rakamsal verilerin bulunmaması, siyerin toplumsal çerçevesinin bazı alanlarda eksik kalmasına sebebiyet vermektedir.

1.2.4. EKONOMİK ÇERÇEVE

Toplumsal alt yapının temelinde ekonominin olduğunu ve bunun üst yapıyı belirlediğini savunan ve tarihin konusunu, insanın üretim gücünün gelişimi olarak tanımlayan Marx’la birlikte ekonominin tarihi şekillendirmedeki etkisi

39 Braudel, “Longue Durée”, 178.

40 Febvre, *The Problem of Unbelief*, 2.

41 Ayrıntılı değerlendirme için bk., Feyza Betül Köse, “Sosyal Tarih Yazıcılığında Sorunlar Ve Çözüm Önerileri –İlk Dönem İslâm Toplumu Özelinde–”, *İslami Araştırmalar Dergisi* 29/1 (ts.), 15-19.

kabul edilmeye başlandı.⁴² Annales'in yayın dünyasına katılmasını tetikleyen unsur da ekonomik gelişmelerdi. Zira 1929 yılında Wall Street'in çökmesi, *Sosyal ve Ekonomik Tarih Yıllıkları* adını taşıyan bir derginin çıkarılması fikrini uyandırmıştı.⁴³ Siyasî tarihin egemenliğine ilk karşı çıkanların ekonomik tarihe yönelmeleri Annales'ten yaklaşık yarım yüzyıl önce ilk ürünlerini vermeye başlamıştı.⁴⁴ Derginin adına da yansdığı üzere bu alanı sosyal tarihle birlikte, tarihçiliğinin merkezine koymak ise, Annales'i ana akım tarihçilikten ayıran en belirgin yaklaşımdır. Sosyo-ekonomik tarih, ilk elli yıllık döneminde hareketin başlıca uğraş alanı olmaya devam etti.⁴⁵ Ekonomik tarihte derginin ilk sayısından başlayarak fiyat değişimleri, tüccarlar, ticarî mallar, bölgelerin ekonomik hacimleri gibi konular ele alındı. Annales'in "uzun dönem" yaklaşımı bu alanda da kendini gösterdi ve başta fiyatlar olmak üzere ekonomik veriler bazen birkaç yüzyılı bulan süreler dâhilinde incelendi.⁴⁶

Annales ile özdeşleşen *Akdeniz*'de Braudel çalışmanın ikinci bölümünü sosyo-ekonomik tarihe ayırarak Annales'in bu alana yaklaşımının karakteristik özelliklerini sergilemiştir. Aynı tarihçinin kalem aldığı, ülkemizde *Maddi Uygarlık* üst başlığıyla yayımlanan ancak orijinal dilindeki adı *Civilization Materielle et Capitalisme (Maddi Uygarlık ve Kapitalizm)* olan üç ciltlik eser, ekonomik tarihin en güçlü örneğini oluşturur. Çalışmada para, ticaret, mübadele araçları, pazarlar, kentler, kentlerin ekonomiye etkileri, teknik ilerlemeler gibi ekonomik ve sosyo-ekonomik alana dair konular üç asırlık bir süreç çerçevesinde incelenmiş⁴⁷ ve böylelikle Braudel, ekonomik çerçevenin tarih inşâsındaki hâkimiyetini güçlü bir şekilde devam ettirmiştir.

Tarih incelemelerinin ekonomi alanına yönelmesine oldukça geç dönemde başlandığından dolayı tarihçiler bilgi ve belgeye erişmek hususunda çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Febvre, sosyo-ekonomik tarih incelemeleri öncesindeki iktisadî içerikli belgelere dair şunları aktarır:

"Yıllar ve yıllar boyunca, insanlığın ekonomik tarihini yazmaya temel oluşturabilecek yığınla belge, arşiv olarak hizmet veren şatolarda kutularda, dolaplarda ve kulelerde uyuyordu. İçindekiler ölü bir mektuptu. Kimse bu eski parşömenlerin ve kağıtların üzerindeki tozu silkelemeyi düşünmedi. Toplumlarımızın daha önce başka konulara verdikleri önemi ekonomik konulara da vermeye başladıkları sıralarda tarihçiler, hiç kimsenin herhangi bir değeri olabileceğini düşünmediği belge yığınlarının üzerindeki tozu silkelemeye başladılar."⁴⁸

Erişilebilen belgelerde ekonomik verilere ulaşmak da Batılı tarihçiler için bir sorundur. Tosh bu sorunu,

"Dönemin ekonomisi konusunda bilgi toplama ihtiyacı (ki bu günümüzde gerçekten çok fazla enerji ve para gerektirir) olsa olsa en fazla 17. yüzyıla kadar geri gider ve devlet kurumları ya da özel kuruluşlar eliyle olsun, bu konuda sistemli araştırmalara da ancak 19. yüzyılda başlanmıştır. Tarihçiler, daha önceki dönemlere ilişkin bilgi edinmek için, şahıslar ile kurumların kendi mali işlemleri hakkında tuttuğu kayıtları bıkıp usanmadan taramak zorundadır; üstelik bu malzemenin günümüze kadar gelebilmiş olması da rastlantılara bağlıdır."

sözleriyle dile getirir.⁴⁹

İktisadî tarih alanında dünya tarihçiliğinin bu durumu, siyer ve İslâm tarih yazıcılığında üzerinde en az durulan noktanın ekonomi oluşunu açıklamaktadır. Müslüman müverrihlerin tarih yazımında ekonomik verilere oldukça sınırlı yer vermeleri, dünyadaki eğilime paralel seyretmiştir. Bununla birlikte çağdaş dönem siyer yazıcısının Tosh'un belirttiği malzemelerin azlığı ve dağınıklığı konusunda Batılı meslektaşlarından daha iyi durumda olduğunu belirtmeliyiz. Siyer ve genel İslâm tarihi kaynaklarındaki ekonomik verilere ilişkin eksiklik, fıkıh literatüründe zekât, fey, ganimet, haraç gibi kurumların Hz. Peygamber dönemi referansları olarak; harâc ve emvâl kitaplarında ise dönemin uygulamaları bağlamında yer verilen anekdotlarla belirli ölçüde giderilebilmektedir.

İktisadî tarihte ekonomik veriler büyük ölçüde nicel yöntemlerle ifade edilegelmiştir. Ancak bu metodun siyere uygulanışının, klasik kaynaklarımızda nicel verilerin azlığı nedeniyle son derece sınırlı olabileceğini kabul etmek durumundayız. Burada "sınırlı" kavramını kullanma nedenimiz, tüm olumsuzluklara rağmen, belirli başlıklarda ve satır arası okumalar başta olmak üzere çeşitli metotlarla siyerin iktisadî boyutunu nicel yöntemlerle aktarma imkânının bulunmasıdır.

42 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 153-154.

43 Huppert, "Lucien Febvre and Marc Bloch: The Creation of the Annales", 512.

44 Burke, *Annales Okulu*, 33.

45 Burke, *Annales Okulu*, 26.

46 Burke, *Annales Okulu*, 54, 85.

47 Fernand Braudel, *Maddi Uygarlık*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (Ankara: İmge Kitabevi, 2017).

48 Febvre, "A New Kind of History", 41.

49 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 88-89.

Klasik dönemde olduğu gibi günümüzde de Müslüman tarihçilerin ekonomik donelere sadece olay bağlamında temas ettiklerini ve onun yönlendirici gücüne atıfta bulunmadıklarını belirtmeliyiz. Oysa modern dönem Siyer çalışmalarında ekonomi-olay, ekonomi-toplum, ekonomi-siyaset ilişkilerine yer verilmesi, dönemi ve toplumu tanımak, hâdiseleri doğru anlamlandırmak açısından elzemdir.

1.2.5. ZİHNİYET ÇERÇEVESİ

Zihniyet çerçevesi, insanın maddi çevreye tepkilerinin araştırılmasını içerir.⁵⁰ Böylelikle çok geniş yelpazedeki konuları bu çerçeve içerisinde ele alma imkanı doğmaktadır. Burada bireysel tavırlar değil, toplumsal/kolektif olanlara ulaşmak esastır.⁵¹

Annales Okulu, zihniyet çerçevesinin tıpkı coğrafi, toplumsal, ekonomik çerçeveler gibi tarihin akışını şekillendirmekte, onu engellemekte ve kısıtlamakta olduğu görüşündedir.⁵² Lucien Febvre'ün, *The Problem of Unbelief in the Sixteenth Century: The Religion of Rabelais* adlı çalışmasında, bu dönemin zihinsel çerçevesini, ondan çok önce ve çok sonra yaşama, düşünme ve inanma sanatlarını belirleyen ve en özgür ruhların bile entelektüel maceralarını en başından itibaren güçlü bir şekilde kısıtlayan kavramlar bütünü olarak tanımlamasını bu kabule bir örnek olarak verebiliriz.⁵³

Lucien Febvre sadece Annales değil aynı zamanda tüm tarihçiler arasında bu alana sistemli yaklaşan ilk isimdir. Ona göre, geçmişteki insanların zihinsel çerçevelerinin bizimkilerle aynı olduğunu varsaymak en kötü anakronizmdir ve tarihçiyi yanıltmaktadır.⁵⁴ Febvre:

“Biz tarihçiler olarak zamana uyumdan söz edelim. Her dönem zihinsel olarak kendi evrenini inşa eder. Bunu sadece elindeki tüm malzemelerden, miras aldığı ya da edindiği tüm gerçeklerden (doğru ya da yanlış) değil, aynı zamanda kendi yeteneklerinden, özel zekasından, niteliklerinden, yeteneklerinden ve ilgi alanlarından -kendisini önceki dönemlerden ayıran her şeyden- inşa eder. Benzer şekilde, her dönem zihinsel olarak kendi tarihsel geçmiş imgesini, Roma'sını ve Atina'sını, Orta Çağ'ını ve Rönesans'ını inşa eder.”⁵⁵

demektedir. Kendisi de ilgili çalışmasında Rabelais'in zamanında “zihinsel donanımın” tam olarak karşılığını, hangi kelime, kavram, akıl yürütme ve duyarlılıklara sahip olduğunu ayırt etmeye çalışmıştır.⁵⁶

Annales'in sorun odaklı tarih yaklaşımı zihinsel çerçeveye de uygulanmıştır. Örneğin, Febvre Orta Çağ insanının gece ile gündüz, kış ile yaz arasındaki farkları bugün bizim algıladığımızdan çok daha keskin bir biçimde algılamış olmasının psikolojik açıdan ne anlama geldiği sorusunu gündeme getirmişti.⁵⁷

Annales'in diğer kurucu ismi Bloch da zihniyet çerçevesini bazı çalışmalarının ana eksenini olarak belirlemişti. Burke, *Kralın Dokunuşu* için, “Bloch bu terimi çok sık kullanmasa da kitabı bizim bugün “zihniyetler” tarihi dediğimiz araştırma alanına öncülük eden bir katkıydı”⁵⁸ derken; Iggers, *Feodal Toplum*'u, “Temel olarak, toplumsal bir sistemin kendisini tutum ve bakış açılarında ifade eden yönlerini çözümleyen bir bilinç tarihi” olarak nitelendirmekteydi.⁵⁹

Zihniyet tarihi, Annales'in birinci ve üçüncü kuşağında tarihçilerin ilgi alanları arasına girmiş ancak ikinci kuşakta revaç bulmayan bir saha olarak kalmıştı. Bu kuşakta popüler olan nicel yaklaşımın zihniyetlere uygulanmasının zorluğu ile tarihçilerin ekonomik ve toplumsal tarihe yoğunlaşmalarının yanında Braudel'in, önemini teslim etmekle birlikte zihniyet alanına mesafeli durması bu durumu netice vermişti.⁶⁰ Yine de ikinci kuşağın bir diğer ismi, Annales'e nicel tarihi yerleştiren Labrousse, “Zihniyetler incelenmeksizin toplum incelemesi yapılamaz” demekteydi.⁶¹

50 Robert Forster, “Achievements of the Annales School”, *The Journal of Economic History* 38/1 (1978), 68.

51 Burke, *Tarih ve Toplumsal Kuram*, 89.

52 Braudel, “Longue Durée”, 178.

53 Braudel, “Longue Durée”, 179.

54 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 98.

55 Febvre, *The Problem of Unbelief*, 2.

56 Braudel, *On History*, 208.

57 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 98.

58 Burke, *Annales Okulu*, 49.

59 Iggers, *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*, 60.

60 Burke, *Annales Okulu*, 130.

61 Burke, *Annales Okulu*, 104.

İdeolojilerin tarihi, kültürel yeniden üretim ve toplumsal imgelem alanında çalışmalar yürüten Georges Duby, “büyü” ile ilgili algıları ele alan Robert Mandrou, öteki dünyada “âraf” kavramının doğuşunu inceleyen Jacques Le Goff başta olmak üzere Annales’in üçüncü kuşak temsilcilerinin bu alana yoğunlaşmaları üzerine 1960’lardan itibaren çok sayıda zihniyetler tarihi çalışması ortaya konulmuştur.⁶² Bu kuşakta Philippe Aries, zihniyet çerçevesine verdiği önem ile bir adım öne çıkmaktadır. Aries, yeni zihniyetler tarihinin çağdaş tarih yazımında bir dönüm noktası olduğunu ve Fransız Devrimi döneminden kalma bir tarihsel zaman kavrayışının sonunu işaret ettiğini önceki döneme nazaran daha ısrarla vurgulamıştır.⁶³

Aries, “ölüm” olgusuna yaklaşım ve bakışla ilgili yaptığı “The Reversal of Death: Changes in Attitudes Toward Death in Western Societies” adlı incelemede insanların ölüm fikrinin ve onun zihinlerdeki yansımalarının zaman içerisinde bütünüyle değiştiğini ortaya koymuştu. Zihinsel değişime etki eden faktörleri tartışan Aries, önceden ölümün ilahî, sakin, dingin ve huzurlu olduğu şeklindeki düşüncelerin yerini daha insanî, sıkıntılı bir ölüm düşüncesinin aldığı sonucuna ulaşmıştı.⁶⁴

Zihniyet tarihi çalışmalarının hedeflerine ulaşmaları amacıyla Febvre, tarihsel psikolojiyi geliştirmek için tarihçiler ve psikologların bir araya gelmelerini istemişse de tarihçiler, psikolojiden daha çok antropolojinin yardımına talip olmuşlardı.⁶⁵ Tarihsel antropolojinin konusunun, kolektif zihniyetlerden kaynaklanan duygu ve deneyimler olması, zihniyet tarihçilerinin bu alanla yakın çalışmalarını gerekli kılmıştı.⁶⁶

Zihniyet tarihi kaynakları arasında iki tür öne çıkmaktadır. Bunlar, mahkeme kayıtları ve elitlerin değil halkın beğenisine hitap etmek üzere tasarlanan sanat ürünleridir ki antropologların ortaya koyduğu gibi, insan yapımı nesnelere ve merasimlere, kolektif tutumları ifade etmektedir.⁶⁷

Ele alınan zaman kesiti ve toplumun doğru anlaşılmasında ve hâdiselerin gerçekte olduğu şekliyle anlamlandırılmasında toplumun kolektif bilinci üzerinden hareket etmek lüzumu müsellemdir. Çağdaş siyer yazıcısının, incelediği dönem ve toplumu şahsi kabul ve algıları üzerinden değerlendirmesi, onu yanlış yorum ve çıkarımlara götürecektir. O toplumun zihin dünyasına erişmemek, on beş asır önce, farklı bir coğrafyada yaşayan farklı bir ırkın zihin dünyasının, kendisinininki ile aynı olduğu gibi bir ön kabul anlamına gelecektir. Bu da bugün bizler için onay verilmeyen durumlar üzerinden o toplumu yargılamak ve/veya bizim açımızdan gerekli görülen tutumları o toplumdan beklemek gibi yanlışlara sürükleyecektir.

Annales tarih yaklaşımında bireylerin değil toplumun zihinsel tutumlarına ulaşmak esas olduğundan bu yaklaşıma göre şekillenecek siyer çalışmalarında sahabe, Müşrik, münafık gibi farklı grupların zihniyet çerçevesini ortaya koymak gerekmektedir. Bu çalışmalar, dönemi ve toplumu doğru tanıma ve anlamlandırmada siyere yeni bir alan olarak zihniyet tarihini açacaktır. Sahabenin Hz. Peygamber’i nasıl algıladıkları, Müşriklerin zihin dünyaları ve İslâm’ı tebliğ sürecinin onların zihinlerindeki imgelemi, münafıkların nifaklarının arka planında yatan zihinsel öğeler gibi örneklendirilebilecek konulara ilişkin araştırmalar, siyer yazıcılığında zihinsel çerçevede yürütülebilme imkanına sahiptir.

Febvre’ün ifade ettiği üzere zihniyet tarihi, psikoloji ile yakından ilişkili olduğundan Hz. Peygamber’in muhataplarının psikolojik durumlarına dair veriler, zihniyet alanında çalışan siyerçi için kaynak olacaktır. Bu kaynakların başında, Müslümanlar ve muhatapları olan gayrimüslimlerin psikolojilerine dair haberler içeren Kur’ân ayetleri gelmektedir. Ayrıca siyer kaynaklarında olay anlatısının içerisinde birey ve grupların psikolojileriyle alakalı ibareler de yer almaktadır ki buradan hareketle, bireyin dâhil olduğu grubun psikolojisine ilişkin sonuçlara ulaşmak mümkündür. Benzer durum tarihsel antropoloji ve zihniyet çerçevesi bağlamında da geçerlidir. Bu noktada siyerin birer alt bilim dalı olmak üzere siyer psikolojisi ve siyer antropolojisinin oluşturulması gerekliliğini vurgulamalıyız. Bu oluşumların akabinde onların verilerinden istifade etmek, siyeri zihniyet çerçevesi dâhilinde ele alacak çalışmaların doğru sonuçlara ulaşmalarına büyük ölçüde yardım edecektir.

Annales’in zihniyet tarihi çalışmalarının başlıca kaynakları olan mahkeme kayıtları ve sanat eserlerinin siyer yazıcılığındaki karşılığı dönemin çekişme ve davaları ile şiir başta olmak üzere sanat eserleridir. Klasik siyer kaynakları gerek İslâm öncesi gerekse Hz. Peygamber dönemlerinde Arap toplumu arasında yaşanan çekişme, anlaşmazlık ve

62 Burke, *Annales Okulu*, 67; Iggers, *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*, 61.

63 Patrick H. Hutton, “Philippe Ariès and the Secrets of the History of Mentalities”, *Historical Reflections / Réflexions Historique* 28/1 (2002), 16.

64 Philippe Aries, “The Reversal of Death: Changes in Attitudes Toward Death in Western Societies”, *American Quarterly* 26/5 (1974), 536-560.

65 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 98.

66 Iggers, *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*, 53.

67 Tosh, *Tarihin Peşinde*, 99.

davalara ilişkin çok sayıda rivâyet içermektedir. Ayrıca hadis ve fıkıh literatürü de İslâmî dönemle tarihlendirilen bu tür kayıtlara yer vermektedir. Dolayısıyla zihniyet çerçevesinde inşa edilecek siyer metinlerinin çok sayıda niza kayıtlarını kaynak olarak kullanması ile buradan hareketle toplumun zihin dünyasına ve algılarına erişme olanağı bulunmaktadır.

Arap şiirinin, toplumun kültürü, kabulleri ve algılarına dair zengin malzeme sunuyor olması, onu zihniyet araştırmalarında önemli bir kaynak durumuna getirmektedir. Siyer ve edebiyat müellefâtı başta olmak üzere çeşitli türdeki eserlerde mevcut olan şiirler, Cahiliye ve İslâmî dönem toplumlarının zihin dünyalarını çözümlemekte değerli katkı sağlayacaktır.

Hadis ve edebiyat eserlerinde daha fazla olmakla beraber farklı kaynaklarda yer alan, dönemin âdet-gelenek, merasim gibi kültürle alakalı unsurlarına dair rivâyetler üzerinden de Arap toplumunun zihin dünyasına nüfuz etme imkanı mevcuttur.

Sonuç

Tarih yazımı alanında dünyada ortaya çıkan yeni yaklaşımlar, siyerde de kronolojik anlatı yerine veya ona ilave-ten yeni yazım türlerinin imkanını sorgulatmaktadır. Günümüzde tıpkı klasik dönemde olduğu gibi siyer yazıcılığına olay anlatısı hâkimdir. Annales'in toplumu tanımayı önceleyen ve zamansal, coğrafi, toplumsal, ekonomik, zihinsel çerçeveyi önemli bulan tarih yaklaşımı, incelenen toplumu farklı yönleriyle ancak bir bütün olarak tanıtmaktadır. Bu yazım türünün siyere uygulanması durumunda İslâm öncesi ve Hz. Peygamber dönemlerindeki Arap toplumunu tanımada kıymetli adımlar atılmış olacaktır. Bu adımlar sayesinde hâdiselerin arka planına erişilebilecek, İslâm'ın tebliğ süreci doğru anlaşılabilir ve toplum bir bütün olarak tanınabilecektir.

Son yıllarda özellikle akademik çevrelerin siyer yazınlarında sosyal tarihçilik örnekleri sunulmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların Annales Okulu'nun esas aldığı farklı çerçevelerde inşa edildiğini söylemek ise mümkün değildir. Araştırmalar genellikle sosyal ve kültürel alanda kalmaktadır. Bu alanların yanında zamansal, coğrafi, ekonomik, zihinsel çerçevelerde sunulacak çalışmalar, siyere yeni boyutlar katacaktır.

Annales'in sorun odaklı tarih yaklaşımının siyere uygulanması durumunda alanın pek çok meselesine çözüm getirilebilecek ve anlatımda canlılığı yakalamak mümkün hale gelecektir. Belirlenen sorunları çözmek üzerine yola çıkan tarihçinin araştırmasını derinleştirme zorunluluğu ve süreç içerisinde belirmesi muhtemel yeni soru ve sorunlara cevap arayışları siyerde yeni anlamalara imkan verecektir. Bu noktada soru ve sorunların seçiminin, bilineni ortaya çıkarma değil bilinmeyene ve çözülmeyene ulaştırmaya vesile olması lüzumu vardır ve bu da alanda uzmanlığı gerektirmektedir.

Disiplinlerarasılığın siyere kazanımlar sağlayacağı ortadadır. Rivâyetlere, içeriğinin gerektirdiği bilim dallarının penceresinden bakmak, doğru sonuca ulaştırma noktasında çok kıymetli olmakla birlikte farklı yelpazedeki uzmanlıkları gerektirmesi bakımından oldukça zordur.

Klasik dönem siyer eserleri, Annales Okulu yaklaşımlarının pek çoğu açısından değerlendirilmeye müsait rivâyet malzemesi ihtiva etmektedirler. Bu dönemin siyer yazıcılığının karakteristik özelliği olay endeksli kronolojik anlatım olmakla birlikte müellifler, anlatıya sosyal, psikolojik, coğrafi, edebî, zihinsel içerikli notlar eklemişler ve bu yönüyle zengin bir siyer malzemesi sunmuşlardır. Bu notların farklı hadiseler bağlamında zikredilmiş olması, Annalesçi yaklaşımın çağdaş siyer yazıcılığında uygulanması bağlamında tarihçiyi farklı usûllere yönlendirecektir. Siyer yazıcısı, farklı başlıklar altına serpilmiş bilgileri derleyerek anlamlı bir bütün oluşturmaya gidecek, bu ise olaya dayalı metinlerin inşasında ihtiyaç duyulandan çok daha geniş çaplı bir tarama ve satır arası okuma gibi yolları gerektirecektir.

Klasik dönem siyer telifâtının Annales tarzı yazıma kaynaklık açısından eksik kaldığı noktaları siyerin diğer kaynak türlerindeki merviyâttan tamamlama imkanı bulunmaktadır. Ele alınan konunun niteliğine göre hadis, edebiyat, tefsir, fıkıh literatürü; tabakât, terâcim, neseb gibi biyografik eserler ve Kur'an ayetleri üzerinden ihtiyaç duyulan bilgilere erişilebilmektedir. Böylelikle geçmişten günümüze siyer yazıcılığına hâkim olan kronolojik ve biyografik anlatım yerine toplumsal, ekonomik, coğrafi, zihinsel açılardan yeni tür siyer yazıcılığı örnekleri vermek mümkündür.

Kaynakça

- Aries, Philippe. "The Reversal of Death: Changes in Attitudes Toward Death in Western Societies". *American Quarterly* 26/5 (1974), 536-560.
- Bloch, Marc. *Feodal Toplum*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: Savaş Yayınları, 1983.
- Bloch, Marc. *Ile-de-France -The Country around Paris-*. çev. J. E. Anderson. New York: Routledge Publishing, 2015.
- Bloch, Marc. *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Bloch, Marc. "Toward a Comparative History of European Societies". *Enterprise and Secular Change*. ed. Frederic C. Lane. 494-521. Richard D. Irwin Publishing, 1953.
- Braudel, Fernand. "History and the Social Sciences: The Longue Durée". çev. Immanuel Wallerstein. *Review (Fernand Braudel Center)* 32/2 (2009), 171-203.
- Braudel, Fernand. *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. 3 Cilt. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2019.
- Braudel, Fernand. *Maddi Uygarlık*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. 3 Cilt. Ankara: İmge Kitabevi, 3. Basım, 2017.
- Braudel, Fernand. *On History*. çev. Sarah Matthews. Chicago: The University of Chicago Press, 1982.
- Burke, Peter. *Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu*. çev. Mehmet Küçük. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2006.
- Burke, Peter. *Tarih ve Toplumsal Kuram*. çev. Ayşen Anadol. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.
- Erdoğan, Enver. "Tarih Felsefesinin Genel Hatları ve Collingwood'un Tarih Düşüncesi". *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 3/1 (2019), 69-90.
- Erdoğan, A. Teyfur. "Karşılaştırmalı Tarih Yöntemi ve Eleştirisi". *İnsan ve Toplum* 11/4 (2021), 157-199.
- Febvre, Lucien. "A New Kind of History". çev. K. Folca. *A New Kind of History from Writings Lucien Febvre*. ed. Peter Burke. London: Routledge&Kegan Paul Publishing, 1973.
- Febvre, Lucien. *The Problem of Unbelief in the Sixteenth Century: The Religion of Rabelais*. çev. Beatrice Gottlieb. Harvard: Harvard University Press, 1985.
- Forster, Robert. "Achievements of the Annales School". *The Journal of Economic History* 38/1 (1978), 58-76.
- Huppert, George. "Lucien Febvre and Marc Bloch: The Creation of the Annales". *The French Review* 55/4 (1982), 510-513.
- Hutton, Patrick H. "Philippe Ariès and the Secrets of the History of Mentalities". *Historical Reflections / Réflexions Historique* 28/1 (2002), 1-19.
- Iggers, Georg G. *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*. çev. Ali Berktaş. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2006.
- Köse, Feyza Betül. "Sosyal Tarih Yazıcılığında Sorunlar Ve Çözüm Önerileri –İlk Dönem İslâm Toplumu Özelinde–". *İslami Araştırmalar Dergisi* 29/1 (2018), 10-26.
- Lyon, Bryce. "Marc Bloch: Historian". *French Historical Studies* 15/2 (1987), 195-207.
- Öğüt, Vefa Saygın. "Annales Tarihçilerinin Sosyo-Tarihsel Mekan ve Sosyotarihsel Zaman Kavrayışları: Eleştirel Bir Sosyolojik Analiz". *Sosyoloji Dergisi*, 125-144.
- Santamaria, Ulysses - Bailey, Anne M. "A Note on Braudel's Structure as Duration". *History and Theory* 23/1 (1984), 78-83.
- Tosh, John. *Tarihin Peşinde*. çev. Özlem Arıkan. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997.
- Weber, Eugen. "About Marc Bloch". *The American Scholar* 51/1 (1982), 73-82.

EXTENDED ABSTRACT

The time is an element that changes expectations, perceptions and questions of society. Historical texts are also shaped according to the acceptance and understanding of the period in which they were written and reflect them. Accordingly, historical texts constructed with methods that have not been changed since the classics remain far from answering the questions of modern people. Sirah writing should also be built taking into account the accepted approaches to historiography in the world and should respond to the expectations of modern researchers.

One of the history ecoles that has been active in the world since the beginning of the 20th century is the Annales School. The Annales School, which emerged in France, has introduced a historiography that centered the society, considering the history with an interdisciplinary point of view and is based on a problem-driven understanding of history rather than an incident narration. Annales, with its new approach, has offered a strong alternative to political history, which had dominated historiography until that period, and has managed to break its hegemony. Although there are some differences between its members, in general, in the approach of the Annales School, history is built through geographical, chronological, social, economic, and mental frameworks.

This study has been derived to address the possibility of applying the Annales approaches to sirah writing. As the sirah writing, which was founded on the chronological incident narration that centered the hero in the classical period, did not separate from this understanding, and sirah texts have mainly been constructed within the framework of this method. Although it is not enough in recent periods, new searches in this field stand out, and there are examples of changes in subject determination and writing methods. The main sources of contemporary period sirah writing are not only compiled of classical sirahs, but in addition to these works and the Qur'an, general histories, city histories, and biographical works, also hadith, tafsir, fiqh, and literary literature also have source value according to the features of the subject being considered. The aim of this article is to search the extent to which this literature, especially the classical period sirah compile, can provide data on the applicability of Annales approaches in new sirah studies. In determining whether the narration found in these sources allows the application of Annales approaches, and it is essential to identify the principles of the Annales and examine the sources of the sirah in terms of these principles.

The Annales School has not adhered scrupulously to the same methods since its establishment, and different examples of historiography have been exhibited among the members of the school over time. Therefore, the school has two important principles that have shaped its work and have maintained its dominance since the day it was established: Problem-driven history and interdisciplinarity. Problem-driven history is one of the most important approaches that distinguishes the Annales from the prevailing method in historiography. According to that, history should be constructed by withdrawing the absolute transmission of incidents, especially those of political nature. Each historical review should proceed on the center of solving one or more problems in the period to which it is related and finding answers to the question. The research on the Annales approach embarks on search for answers to the determined questions. The new questions that arise during the research process also lead to the historian.

The construction of subject-driven sirah studies in accordance with the Annales approach rather than chronological biographical writing in contemporary sirah writing and problem-driven acts in these studies will provide new opportunities for understanding the period. While the historian, prevalent in the sirah writing, indites the sirah as a biographical study of the Prophet, it is also possible to act according to the principles of the Annales. With the biography writing method of Annales, writing a biography of the Prophet, identifying questions and problems, and conducting research with searching of answers to them will help solve problems in the minds rather than absolute incident transmission, and the sources of the sirah contain the data necessary for writing such a biography. The Annales approach accepts interdisciplinary study, having versatile knowledge and being able to consider a subject from the framework of different disciplines as important conditions for obtaining accurate results in history reviews. Braudel sees being interdisciplinary as following in the leads of different disciplines or being in contact with them, and states that this will provide a new vision of history. Considering the subject of the study from the framework of different branches of science, such as psychology, sociology, anthropology, geography, not only history, will allow the historian to give more accurate answers to the questions they are trying to answer. Sirah is not an ordinary biography because of the identity of the person it centers on. Since the Prophet is also the authority of the religion (sunnah) and his life is one of the references to the religion, the authors have undertaken a versatile biography review. Therefore, along with human sciences such as sociology, psychology, geography, economics; an interdisciplinary perspective, especially Islamic sciences such as Islamic law, hadith, tafsir, has become almost a condition for understanding the sirah correctly. This versatile status of the sirahs that were copyrighted in the classical period enables the contemporary sirah writer to access a large number of data that will allow the writer to consider issues interdisciplinary.

According to the Annales, history is considered within temporal, geographical, social, economic, and mental frameworks. The weight of these frameworks in historiography has shown differences between the three generations of Annales. While constructing a history text, it is not enough to convey the instant views of the object; the main point is to position this object in time. Another important issue in the Annales approach to the temporal framework is the change in the perception of “time”. The linear understanding of time, which was also dominant among historians until that period, has been replaced by the perception of time, which changes at different speeds and the speed of change is understood differently by subjects with the burst of economic history. Social time from different types of time is the time of systems, states, and civilizations. Chronological durability is also essential here. Apart from sudden fractions, the flow is proceeding in the horizontal plane. Therefore, in a historical review, long periods and their shaping effects, not short sections, should be taken into account.

Geography is one of the main cornerstones of historiography in the Annales approach. In the Annales School, it is generally accepted that geographical features and elements present a part of history, as well as their own history. The influence of geography on the shaping of people and society, their actions, and the dominant contribution it provides to the design of culture is included in the review.

For the Annales, the frameworks of social and economic are one of the most important factors that distinguish them from other history ecoles. The Annales School has the opinion that the framework of mind, as geographical, social and economic frameworks, shapes the flow of history, prevents, and restricts it. According to Febvre, one of the founders of the movement, to assume that the mental frameworks of people in the past were the same as ours is the worst anachronism and misleads the historian. Sirah works of the classical period contain available narration material for evaluation in many terms of the Annales School approaches. Even though the characteristic feature of the sirah writing of this period is the chronological narration with incident-driven, the authors have added notes with social, psychological, geographical, literary, and mental contents to the narration and have presented abundant sirah material in this aspect. The mention of these notes in the context of different incidents will lead the historian to different methods in the context of the application of the Annales approach in contemporary sirah writing. The sirah writer will proceed to present a meaningful whole by compiling information scattered under different titles, which will require ways such as scanning and interline reading on a much extensive scale than is needed in the construction of incident-based texts. The classical period sirah compile has an opportunity to complete the missing points in terms of sourcing to the Annales-style writing from other types of sources of sirah literature. According to the characteristic of the subject considered, the required information can be accessed through biographical works such as hadith, literature, tafsîr, fiqh literature, ʿabaqāt, tarājem, nasab, and verses of the Qur’an. Thus, it is possible to give examples of a new kind of sirah writing in terms of social, economic, geographical, and mental points instead of the chronological and biographical narrative that has dominated sirah writing from the past to the present.